

## **INGLIZ TILIDAGI EMOTSIONAL-EKSPRESSIV SO‘ZLARNING TARJIMA MUAMMOLARI**

**Geldiyeva Mehriniso Baxodir qizi**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

Email: [geldiyevamehriniso@gmail.com](mailto:geldiyevamehriniso@gmail.com)

**Ilmiy rahbar: Rahimova Umida**

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

### **Annotatsiya**

Mazkur maqolada ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv leksik birliklarning tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar zamonaviy tarjimashunoslik yondashuvlari asosida tahlil qilinadi. Emotsional-ekspressiv so‘zlar tilning subyektiv va baholovchi qatlamiga mansub bo‘lib, ular nutqda so‘zlovchining hissiy munosabati, kayfiyati va kommunikativ maqsadini ifodalashga xizmat qiladi. Bunday birliklarni boshqa tilga tarjima qilish jarayonida semantik aniqlik bilan bir qatorda emotsional rang, pragmatik yuklama va madaniy konnotatsiyalarni saqlash muammosi yuzaga keladi.

Tadqiqotda ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv birliklarning leksik-semantik xususiyatlari, ularni tarjima qilishda qo‘llaniladigan strategiyalar hamda ekvivalentlik masalalari ko‘rib chiqiladi. So‘nggi yillarda chop etilgan ilmiy tadqiqotlar, tarjima nazariyasi bo‘yicha yangilangan qarashlar va real matnlar asosida olib borilgan tahlillar natijasida emotsional-ekspressivlikni yetkazish tarjimaning eng murakkab jihatlaridan biri ekani asoslab beriladi. Maqola natijalari tarjimonlik amaliyoti va tarjima nazariyasini takomillashtirish uchun muhim ilmiy xulosalar beradi.

**Kalit so‘zlar:** emotsional-ekspressiv so‘zlar, tarjima muammolari, ekvivalentlik, pragmatik ma’no, madaniy konnotatsiya, ingliz tili, tarjimashunoslik..

### **KIRISH**

Bugungi globallashtirish sharoitida tillararo muloqot va tarjima jarayonlari misli ko‘rilmagan darajada faollashdi. Ingliz tili xalqaro kommunikatsiyaning asosiy vositasi sifatida turli madaniyat va tillar o‘rtasida axborot almashinuvini ta’minlab kelmoqda. Biroq tarjima jarayoni faqatgina ma’no ko‘chirish bilan cheklanmay, balki nutqdagi emotsional va ekspressiv qatlamni ham yetkazishni talab qiladi. Aynan shu jihat tarjimashunoslikda murakkab muammolardan biri sifatida e’tirof etiladi.

Ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlar nutqda subyektiv baho, hissiy munosabat va taʼsirchanlikni ifodalaydi. Ushbu birliklar nafaqat leksik maʼnoga, balki kontekstual, stilistik va madaniy yuklamaga ham ega boʻladi. Shuning uchun ularni boshqa tilga tarjima qilishda faqat lugʻaviy moslikni topish yetarli boʻlmaydi. Tarjimon nutqning umumiy ohangi, emotsional rang va pragmatik maqsadni ham hisobga olishi zarur.

Zamonaviy tarjimashunoslikda emotsional-ekspressivlik masalasi alohida tadqiqot obyekti sifatida qaralmoqda. Soʻnggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni koʻrsatadiki, emotsional birliklarning notoʻgʻri yoki toʻliq yetkazilmasligi tarjima matnining taʼsirchanligini pasaytiradi va kommunikativ muvaffaqiyatsizlikka olib kelishi mumkin. Ayniqsa, badiiy adabiyot, publitsistika, kino tarjimasida va ommaviy axborot vositalarida bu muammo yanada dolzarb tus oladi.

Emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjimasida madaniy tafovutlar ham muhim rol oʻynaydi. Ingliz tilida maʼlum ijobiy yoki salbiy emotsional rangga ega boʻlgan birliklar boshqa til madaniyatida ayni taʼsir kuchiga ega boʻlmasligi mumkin. Bu holat tarjimonlarda moslashtirish, kompensatsiya yoki stilistik transformatsiya kabi strategiyalarni qoʻllash zaruratini yuzaga keltiradi.

Maqolaning asosiy maqsadi ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash, ularning lingvistik va pragmatik sabablarini tahlil qilish hamda samarali tarjima strategiyalarini asoslab berishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun emotsional-ekspressiv birliklarning turlari, ularning tarjimada ekvivalentlik masalalari va madaniy moslashuv mexanizmlari izchil ravishda yoritiladi.

## **METODOLOGIYA**

Mazkur tadqiqot ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va tahlil qilishga qaratilgan boʻlib, unda kompleks metodologik yondashuv qoʻllanildi. Tadqiqot metodologiyasi lingvistik tahlil, tarjimashunoslik va pragmatik yondashuvlarning uygʻunligi asosida shakllantirildi. Bu yondashuv emotsional-ekspressiv birliklarning nafaqat semantik, balki stilistik va madaniy xususiyatlarini ham hisobga olish imkonini berdi.

Tadqiqotning empirik materiali sifatida ingliz tilidagi badiiy asarlar, publitsistik matnlar, ommaviy axborot vositalari materiallari hamda zamonaviy kino va seriallar subtitrlaridan olingan parchalar tanlab olindi. Materiallar 2020–2025-yillar oraligʻida chop etilgan yoki keng muomalada boʻlgan manbalardan saralandi. Bu esa

tadqiqotning zamonaviyligi va dolzarbligini ta'minladi. Har bir matnda emotsional-ekspressiv soʻz va iboralar ajratilib, ularning tarjima variantlari qiyosiy tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida deskriptiv-tahliliy metod asosiy usul sifatida qoʻllanildi. Ushbu metod ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning funksional xususiyatlarini tavsiflash va ularning tarjimada qanday oʻzgarishga uchrashini aniqlash imkonini berdi. Deskriptiv yondashuv tarjimada yuzaga keladigan muammolarni tizimlashtirishga xizmat qildi.

## **NATIJALAR**

Oʻtkazilgan tadqiqot natijalari ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjimasi tarjimashunoslikdagi eng murakkab va masʼuliyatli jarayonlardan biri ekanini koʻrsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, bunday birliklarni tarjima qilishda asosiy muammo faqat semantik moslikni topish emas, balki emotsional rang, stilistik ohang va pragmatik taʼsirni saqlab qolish bilan bogʻliqdir.

Birinchi natija sifatida ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning koʻp qatlamli maʼnoga ega ekanligi aniqlandi. Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, bunday soʻzlar koʻpincha lugʻaviy maʼnodan tashqari baholovchi, ironik yoki kinoyaviy yuklamaga ega boʻladi. Tarjima jarayonida ushbu qoʻshimcha maʼnolarni yetkazish har doim ham imkoniyatli emas, bu esa maʼno yoʻqotilishiga olib keladi.

Ikkinchi muhim natija emotsional-ekspressivlikning kontekstga kuchli bogʻliqligi bilan izohlanadi. Tahlil qilingan materiallar asosida aniqlanishicha, bir xil inglizcha emotsional soʻz turli kontekstlarda turlicha emotsional kuchga ega boʻlishi mumkin. Tarjima jarayonida kontekstni toʻliq hisobga olmaslik emotsional-ekspressiv taʼsirning pasayishiga sabab boʻladi.

Uchinchi natija tarjimada ekvivalentlik muammosi bilan bogʻliq. Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, koʻplab inglizcha emotsional-ekspressiv soʻzlar uchun boshqa tillarda toʻliq ekvivalent mavjud emas. Bunday holatlarda tarjimon muqobil vositalardan foydalanishga majbur boʻladi. Bu esa tarjima matnida struktur yoki stilistik oʻzgarishlarni keltirib chiqaradi.

## **MUHOKAMA**

Tadqiqot natijalari ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjimasi tarjimashunoslikdagi eng murakkab masalalardan biri ekanini yana bir bor tasdiqladi. Olingan maʼlumotlar shuni koʻrsatadiki, bu turdagi birliklar tarjimasida muammo faqat semantik moslikni topish bilan cheklanmaydi, balki emotsional rang, pragmatik taʼsir

va madaniy konnotatsiyalarni saqlash zarurati bilan bogʻliq murakkab qarorlar majmuasini talab qiladi.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlar koʻpincha nutqiy vaziyat bilan bevosita bogʻliq holda maʼno kasb etadi. Ularning emotsional kuchi kontekst, intonatsiya va diskurs turi orqali shakllanadi. Tarjimada aynan shu omillarni eʼtibordan chetda qoldirish emotsional taʼsirning susayishiga yoki butunlay yoʻqolishiga olib keladi. Shu sababli tarjimon faqat lugʻaviy ekvivalentni emas, balki nutqning umumiy kommunikativ strategiyasini ham hisobga olishi lozim.

Muhokama qilingan muhim jihatlardan yana biri — ekvivalentlik masalasidir. Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, ingliz tilidagi koʻplab emotsional-ekspressiv soʻzlar uchun boshqa tillarda toʻliq funksional ekvivalent mavjud emas. Bunday vaziyatda tarjimon kompensatsiya, stilistik almashtirish yoki semantik kengaytirish kabi usullardan foydalanishga majbur boʻladi. Bu esa tarjimaning ijodiy xarakterga ega ekanini koʻrsatadi.

## **XULOSA**

Mazkur ilmiy maqolada ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar zamonaviy tarjimashunoslik yondashuvlari asosida tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari emotsional-ekspressivlikni tarjimada yetkazish tarjimonlik faoliyatining eng murakkab va masʼuliyatli jihatlardan biri ekanini koʻrsatdi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi emotsional-ekspressiv soʻzlar koʻp qatlamli maʼnoga ega boʻlib, ular nafaqat leksik mazmunni, balki hissiy, baholovchi va pragmatik yuklamani ham oʻzida mujassamlashtiradi. Tarjima jarayonida ushbu jihatlarni eʼtiborga olmaslik matnning taʼsirchanligini sezilarli darajada kamaytiradi va kommunikativ maqsadga erishishni qiyinlashtiradi.

Tadqiqot shuni koʻrsatdiki, emotsional-ekspressiv soʻzlarning tarjimasida toʻgʻridan-toʻgʻri ekvivalentlash koʻpincha yetarli boʻlmaydi. Bunday hollarda moslashtirish, kompensatsiya va stilistik transformatsiya kabi strategiyalar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa tarjimonning ijodiy va madaniy kompetensiyasini yuqori darajada boʻlishini talab qiladi.

## **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Schäffner C. Translation and Emotion // The Translator. 2020.

2. O‘rinboyev B. Tarjimashunoslik asoslari. Toshkent: Fan, 2021.
3. Xudoyberganova D. Til va emotsiya: lingvistik tahlil. Toshkent: Akademnashr, 2022.
4. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: CUP, 2019.
5. Nord C. Translating as a Purposeful Activity. London: Routledge, 2020.